Nr 42.

Ankom till riksdagens kansli den 10 maj 1929 kl. 12 m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av stöd åt insättare i vissa sparbanker, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 16 april 1929 dagtecknad proposition nr 229 har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels medgiva, att såsom särskild garantifond åt Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 må genom riksgäldskontoret tillhandahållas bolaget ett belopp av 10 miljoner kronor i av svenska staten utgivna 5 procent obligationer, att i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen i nämnda statsrådsprotokoll angivna grunder användas för beredande av stöd åt insättare i vissa sparbanker,

dels ock besluta att såsom kapitalökning för fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 för budgetåret 1929/1930 anvisa, utöver i statsverkspropositionen äskat anslag av 5,000,000 kronor, ett belopp av ytterligare 2,000,000 kronor.

Ifrågavarande proposition har hänvisats, i vad den avser ytterligare anslag till kapitalökning för fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922, till statsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Till åberopade statsrådsprotokollet har föredragande departementschefen till en början omförmält, att han den 15 sistlidne mars månad underrättats av landshövdingen i Örebro län, att enligt vad som kommit till dennes kännedom Allmänna sparbanken i Örebro befunne sig i svårigheter. I anledning härav och då skäl syntes föreligga för en undersökning jämväl av Allmänna sparbanken i Stockholm och Bergslagernas sparbank i Falun uppdrogo vederbörande länsstyrelser efter samråd med departementschefen åt förste byråinspektören i bank- och fondinspektionen A. Dahlin att verkställa undersökning av envar av nämnda sparbanker. Undersökningarna ägde rum beträffande Allmänna sparbanken i Örebro den 18—20 mars, beträffande Allmänna sparbanken i Stockholm den 22—25 mars och beträffande Bergslagernas sparbank den 27—30 mars. Sedan landshövdingen i Göteborgs och Bohus län inkommit med en den 27 mars dagtecknad skrift rörande Allmänna sparbanken i Göteborg, utsträcktes Dahlins undersökning till att omfatta jämväl denna sparbank. Resultatet av undersökningarna av de förstnämnda tre sparbankerna delgavs departementschefen genom en den 4 april 1929 dagtecknad promemoria. På grund av omständigheter, som vid den ifrågavarande granskningen fram-

kommit, inställde de nämnda fyra sparbankerna sina betalningar från och med den 8 april 1929. Den 10 april trädde Allmänna sparbanken i Stockholm och Allmänna sparbanken i Örebro i konkurs.

Sedan det i samband med de sålunda inträffade fallissemangen visat sig, att jämväl Allmänna sparbanken för Västmanland, Allmänna sparbanken i Sundsvall, Allmänna sparbanken i Luleå och Allmänna sparbanken i Landskrona befunno sig i svårigheter, inställde — efter undersökningar, som vidtogos genom vederbörande länsstyrelsers försorg — även dessa sparbanker betalningarna.

Resultaten av ovanberörda undersökningar äro sammanfattade i sex promemorior, vilka fogats som bilagor till statsrådsprotokollet (bilaga 1—6), dock med uteslutande av sådana uppgifter, som i förevarande sammanhang ansetts vara av ringa betydelse, ävensom av förekommande omdömen om det sannolika värdet av lånehypotek.

De undersökningar, som företogos beträffande omförmälda sparbanker, gåvo anledning att i detta sammanhang verkställa granskning även av Stockholms hypotekskassa och Aktiebolaget Stockholms hypotekskassa. Resultatet av denna granskning har sammanfattats i en promemoria, i vilken redogöres för nämnda företags ställning ävensom för säkerheten för kassans obligationslån. Jämväl denna promemoria är fogad till statsrådsprotokollet (bilaga 7).

Under hänvisning beträffande detaljerna till promemoriorna rörande de ifrågavarande sparbankerna har departementschefen lämnat en sammanfattande översikt beträffande sparbankernas verksamhetsområden, balansräkningar samt viktigare engagemang.

Av denna översikt framgår, att de ifrågavarande sparbankernas *obligationsinnehav, utestående lån och övriga tillgångar* den 31 december 1928 tedde sig på sätt följande uppställning utvisar:

Sparbanken i	Obligationsinnehav kr.	Utestående lån kr.	Övriga tillgångar kr.	Summa kr.
Stockholm	1,533,000: —	17,436,000: —	1,190,000: —	20,159,000: —
Örebro	292,000: —	3,634,000: —	854,000: —	4,780,000: —
Falun	678,000: —	7,421,000: —	688,000: —	8,787,000: —
Göteborg	963,000: —	5,820,000: —	1,198,000: —	7,981,000: —
Västerås	—	2,333,000: —	602,000: —	2,935,000: —
Sundsvall	113,000: —	2,323,000: —	151,000: —	2,587,000: —
Luleå	23,000: —	1,642,000: —	218,000: —	1,883,000: —
Landskrona	60,000: —	178,000: —	59,000: —	297,000: —
Summa	3,662,000: —	40,787,000: —	4,960,000: —	49,409,000: —

Sammanställningen utvisar, att förevarande sparbankers bokförda tillgångar den 31 december 1928 utgjorde tillhopa 49.4 miljoner kronor. Av den utav departementschefen i annat sammanhang lämnade redogörelsen framgår, att, enligt vad verkställda uppskattningar givit vid handen, samma sparbankers sammanlagda förluster, i mindre gynnsamt fall, beräknas komma att röra sig omkring 29 miljoner kronor. Förlusterna skulle sålunda enligt

denna beräkning utgöra ungefär 60 procent av sparbankernas totala tillgångar vid årsskiftet.

Fördelningen av *inlåningen* i nu ifrågavarande sparbanker efter storleken av innestående belopp framgår av följande sammanställning, vilken avser samtliga ifrågavarande sparbanker:

	Antal insättare St.	Insatt belopp Kronor
Behållning å högst 1,000: — kr.	76,996	7,686,098: 02
Behållning över 1,000: — och högst 2,000 kr.	5,042	6,955,447: 88
» » 2,000: — » » 5,000 »	4,256	12,890,021: 24
» » 5,000: — » » 10,000 »	1,326	8,783,344: 33
» » 10,000: — » » 20,000 »	419	5,356,190: 94
» » 20,000: — kr.	109	4,455,108: 55
Summa summarum	88,148	46,126,210: 96

Sammanlagda antalet insättare uti ifrågavarande åtta sparbanker utgör alltså omkring 88,000 och det totala insatta beloppet cirka 46 miljoner kronor. Påpekas må emellertid, att uppgifterna icke hänföra sig till exakt samma tidpunkt.

För egen del har *departementschefen* i ärendet anfört följande.

»Av den lämnade redogörelsen framgår, att under den senaste tiden följande åtta sparbanker, nämligen Allmänna sparbankerna i Stockholm, Göteborg, Örebro, Västerås, Sundsvall, Luleå och Landskrona samt Bergslagernas sparbank i Falun, konstaterats vara på obestånd och inställt sina betalningar. Av dessa sparbanker hava hittills de i Stockholm och Örebro avträtt sina tillgångar till konkurs.

Orsaken till de nämnda fallissemangen är att söka däri, att de ifrågavarande sparbankerna, bland vilka ingen av våra äldre sparbanker befinner sig, i sin verksamhet frångått de sunda grundsatser, som sedan gammalt tillämpats inom det svenska sparbanksväsendet. Sålunda har det visat sig, att i åtskilliga fall såväl inlåning som framför allt utlåning ägt rum på sätt, som uppenbarligen icke står i överensstämmelse med bestämmelserna i sparbankslagen, och jämväl i övrigt hava sparbanksledningarna vid rörelsens bedrivande i betydande omfattning åsidosatt de fordringar, som måste ställas på en sparbanksledning. Särskilt må i sådant avseende framhållas, att sparbankerna i stor utsträckning uppträtt som långivare åt spekulativt ledda tomtförsäljningsföretag, företrädesvis i Stockholms omgivningar, utan att därvid sörja för nödiga säkerheter bakom de krediter, som lämnats. Samtidigt har i åtskilliga fall förekommit, att de sökt draga till sig insättningar från allmänheten genom att utfästa en högre inlåningsränta än som med hänsyn till förhållandena kunnat anses försvarligt.

Utredningen har jämväl ådagalagt, att den nuvarande tillsynen över sparbanksväsendet genom länsstyrelserna och av dessa förordnade allmänna ombud icke fungerat på ett tillfredsställande sätt. Vad som inträffat understryker kraftigt angelägenheten av att kontrollen över sparbankerna ordnas på ett mera rationellt och effektivt sätt än vad nu är fallet. I sådant avseende må erinras om att, med stöd av Kungl. Maj:ts den 10 innevarande månad givna bemyndigande, särskilda sakkunniga tillkallats

inom finansdepartementet med uppdrag att skyndsamt inkomma med förslag i detta ämne.

Det totala antalet insättare uti de ifrågavarande åtta sparbankerna utgör, enligt vad nyss omförmäldes, omkring 88,000 med ett sammanlagt insättningsbelopp av omkring 46 miljoner kronor. I vad mån insättningarna äro att anse som förlorade ställer sig givetvis olika i de skilda sparbankerna; en mera fullständig överblick härav kommer att vinnas först i samband med den blivande avvecklingen. Redan nu står dock klart, att förlusterna för insättarna komma att bliva betydande.

I detta läge och med hänsyn till de inträffade fallissemangens stora räckvidd synes det mig knappast kunna undgås, att det allmänna av billighetsskäl träder hjälpande emellan i syfte att med de undantag, som av omständigheterna påkallas, i viss utsträckning skydda insättarnas intresse. Detta synes lämpligen kunna ske på sådant sätt, att staten med de restriktioner, som finnas böra uppställas, garanterar insättare en viss minimiprocent av det belopp, vartill hans fordran hos banken uppgick vid tiden för betalningsinställelsen. Däremot synes staten, med hänsyn till de svåröverskådliga konsekvenserna av ett sådant förfaringssätt, icke böra annat än i särskilda undantagsfall träda emellan genom att övertaga engagemang från de ifrågavarande sparbankerna eller genom att på annat sätt direkt ingripa i likvidationen av deras verksamhet.

Då statens inskridande företrädesvis är motiverat av önskvärdheten att bringa hjälp åt enskilda insättare i mera blygsamma ekonomiska förhållanden, synes tillräcklig anledning icke föreligga att utsträcka stödaktionen till att avse även medel, som insatts för kommuners, bolags, föreningars eller andra juridiska personers räkning.

Den statliga garantien till insättare, som komma i åtnjutande av en sådan, torde böra bestämmas enligt en glidande skala på följande sätt. Då tillgodohavandet icke överstiger 1,000 kronor, garanteras 60 procent därav. Vid större tillgodohavanden garanteras vidare 40 procent för belopp över 1,000 kronor till och med 2,000 kronor samt 20 procent för belopp över 2,000 kronor till och med 5,000 kronor. Härvid lärer statens garanti böra stanna, så att garanti icke lämnas för den del av tillgodohavande, som överskjuter 5,000 kronor. Med tillämpning av dessa regler skulle statsgarantien komma att utgöra, för ett tillgodohavande av 1,000 kronor 600 kronor, för ett tillgodohavande av 2,000 kronor 1,000 kronor samt för ett tillgodohavande av 5,000 kronor eller däröver 1,600 kronor, vilket belopp alltså skulle utgöra statsgarantiens maximum. Då statens mellankomst allenast skulle avse att innebära en garanti för insättarna att utfå sina tillgodohavanden intill nu angivna minimibelopp, kommer understöd av statsmedel över huvud taget att lämnas allenast under förutsättning att vad vederbörande utfår i utdelning i sparbankens konkurs eller eljest vid avvecklingen av sparbankens verksamhet understiger respektive minimibelopp och, därest så är fallet, endast för att täcka skillnaden mellan minimibeloppet och vad som utgår vid avvecklingen.

En följd av det nu angivna förfaringssättet blir, att statsbidragen i allmänhet icke kunna definitivt fixeras förr än i samband med den slutliga avvecklingen. Därest statsgaranti kommer att lämnas, lärer emellertid kunna förväntas, att andra penninginstitut skola befinnas villiga att mot säkerhet i insättares sparbanksbok lämna försträckning intill en avsevärd del av det garanterade beloppet. Önskvärt torde vara, att det statsorgan, åt vilket nu ifrågavarande stödaktion uppdrages, träder i förbindelse med

lämpliga sparbanker eller andra penninginrättningar till ordnande av lånemöjligheter av denna art.

Enligt vad den verkställda utredningen ger vid handen, har det i viss utsträckning inträffat, att insättningsböcker i ifrågavarande sparbanker utställts, utan att motsvarande insättning verkligen ägt rum. Givetvis bör särkilt med hänsyn till dylika fall tillses, att understöd av statsmedel endast lämnas när omständigheterna varit sådana, att ersättning skäligen bör komma i fråga. På grund härav synes en individuell granskning av insättningsböckerna vara i viss utsträckning påkallad. Av praktiska skäl och då missbruk av här åsyftat slag knappast torde i större omfattning hava förekommit i avseende å insättningsböcker å mindre belopp, bör emellertid den individuella granskningen inskränkas till att avse insättningar å större belopp än 5,000 kronor. Om insättning ej överstiger detta belopp bör alltså gälla, att dylik granskning icke skall företagas.

Även om statens garanti begränsas på sätt i det förgående angivits, lärer möjlighet dock böra stå öppen att medgiva full betalning beträffande insättningar å s. k. skolsparböcker.

En förutsättning för statens mellankomst bör vara, att vederbörande sparbank avträtt sina tillgångar till konkurs eller trätt i likvidation samt i senare fallet att till likvidatorer utsetts personer, vilka godkänts av Kungl. Maj:t.

De ekonomiska konsekvenserna för statsverket av ett ingripande enligt nu föreslagna grunder komma att inträda först i mån av avvecklingsförfarandets fortgång och kunna i nuvarande läge icke exakt beräknas. De slutliga kostnaderna bliva uppenbarligen beroende på resultatet av de förestående likvidationerna och vad insättarna därvid i vanlig ordning utfå. Såvitt på grundval av det föreliggande uppgiftsmaterialet nu kan bedömas, torde emellertid med de riktlinjer, som i det föregående ifrågasatts, statens kostnader komma att hålla sig inom belopp, som icke oväsentligt understiger 10 miljoner kronor.

Den stödverksamhet från statens sida, som jag sålunda förordar, synes lämpligen kunna omhändertagas av Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922. Efter den organisationsändring, som under år 1928 genomfördes, är staten numera praktiskt taget ensam aktieägare i bolaget. Styrelsen består av tre ledamöter med tre suppleanter för dem, och av styrelseledamöterna utses en, tillika styrelsens ordförande, ävensom suppleant för honom, å ordinarie bolagsstämma, en jämte suppelant för denne av fullmäktige i Sveriges riksbank och en jämte suppleant för denne av fullmäktige i riksgäldskontoret.

Medel för Kreditkassans ifrågavarande verksamhet, vilken bör bedrivas helt skild från verksamheten i övrigt, torde lämpligen beredas på sådant sätt, att riksgäldskontoret till bolagets förfogande ställer en särskild garantifond i obligationer, ouppsägbara från innehavarens sida samt förskrivna med 5 procent ränta, till förslagsvis ett nominellt belopp av 10 miljoner kronor, och att bolaget bemyndigas att mot säkerhet av dessa obligationer hos riksgäldskontoret öppna en kredit å nämnda belopp. Ränta eller annan avgift för denna kredit lärer icke böra utgå. Så länge obligationerna kvarligga i riksgäldskontorets förvar såsom säkerhet för krediten, erlägges ingen betalning för förfallna kuponger. Såväl de bidrag, vilka bliva en följd av hjälpverksamheten, som ock Kreditkassans omkostnader för densamma torde böra bestridas av de medel, som sålunda ställas till disposition.

De förluster för statsverket, som uppstå på grund av den verksamhet, varom nu är fråga, torde böra täckas på samma sätt som sker beträffande förlusterna å Kreditkassans hittillsvarande verksamhet. I avseende härå må erinras, att 1926 års riksdag i enlighet med förslag av Kungl. Maj:t beslöt, att för ändamålet skulle uppläggas en särskild fond, benämnd fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922. Till denna fond hava för budgetåren 1926/1927—1928/1929 successivt anvisats belopp å tillhopa 18 miljoner kronor. I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för budgetåret 1929/1930 såsom kapitalökning för fonden bevilja ett belopp av ytterligare 5 miljoner kronor.

Enligt vad jag av Kreditkassans styrelse inhämtat, torde, såvitt nu kan bedömas, de totala förlusterna å kassans hittillsvarande verksamhet kunna beräknas komma att stanna vid 25 à 30 miljoner kronor. Av den nya hjälpverksamhet, som nu ifrågasättes, måste följa en väsentlig ökning av den slutliga förlustsiffran. Med hänsyn härtill anser jag mig böra förorda, att avsättningen till fonden för nästa budgetår höjes med 2 miljoner kronor, eller sålunda till 7 miljoner kronor. Då den hittillsvarande riksdagsbehandlingen av de olika huvudtitlarna i statsverkspropositionen innebär en minskning i anslagsbelastningen av mer än 2 miljoner kronor i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag, kan den nu förordade ökningen av avsättningen till fonden för mötande av Kreditkassans förluster täckas inom ramen av de inkomster, som beräknas enligt budgetförslaget.»

Beträffande utredningen i övrigt får utskottet hänvisa till propositionen med därvid fogade bilagor.

Motioner. I samband härmed har utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 292 av herr *Björnsson* jämte fem av kammarens övriga ledamöter,

nr 293 av herr *Åkerberg;* samt

nr 294 av herr *Hellberg* och fröken *Hesselgren;*

inom andra kammaren:

nr 443 av herr *Laurin,*

nr 444 av herrar *Andersson* i Rasjön och *Björling,*

nr 445 av herrar *Carlström* och *Hamrin,*

nr 446 av herr *Paulsen,*

nr 447 av herr *Olsson* i Mora,

nr 448 av herr *Wigforss* jämte sex av kammarens övriga ledamöter (likalydande med motionen I: 292),

nr 449 av herrar *Höglund* i Göteborg och *Andersson* i Katrineholm,

nr 450 av herr *Bengtsson* i Kullen,

nr 451 av herr *Johansson* i Edsbyn,

nr 452 av herr *Nilsson* i Hörby jämte två av kammarens övriga ledamöter,

nr 453 av herr *Lundquist* i Rotebro, med instämmande i motionens syfte av herr *Eurén,*

nr 454 av herr *Anderson* i Linköping jämte tre av kammarens övriga ledamöter,

nr 455 av herrar *Olsson* i Mellerud och *Olovson* i Västerås,
nr 456 av herr *Andersson* i Igelboda och fru *Nordgren*,
nr 457 av herr *Mogård* (likalydande med motionen I: 293), samt
nr 458 av herr *Dahlén* jämte sex av kammarens övriga ledamöter.

I de likalydande motionerna I: 292 (herr *Björnsson* m. fl.) och II: 448 (herr *Wigforss* m. fl.) har hemställts, att riksdagen måtte besluta medgiva, att såsom särskild garantifond åt Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 må genom riksgäldskontoret tillhandahållas bolaget ett belopp av 17 miljoner kronor i av svenska staten utgivna 5 procent obligationer, att i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna angivna grunder användas för beredande av stöd åt insättarna i vissa sparbanker samt för möjliggörande av en från allmän synpunkt tillfredsställande avveckling av dessa sparbankers verksamhet eller av deras förlustbringande engagemang.

I motiveringen har beträffande frågan om den hållning, staten genom Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 borde intaga med avseende å *realisationen av förevarande sparbankers tillgångar m. m.*, anförts bland annat följande:

»Till en början synes det vara oförenligt med statens ekonomiska intresse, att Kreditkassan skall förhålla sig helt passiv vid realisationen av ifrågavarande bankers tillgångar. Vilka grunder man än bestämmer för statsgarantien åt insättare, är det uppenbart, att utgiften för garantiens fullgörande blir mindre, ju större utdelning insättarna kunna ha att vänta från likvidationen, med andra ord ju fördelaktigare resultat man kan få fram av realisationen. I den översikt över sparbankernas ekonomiska ställning, som finnes intagen i propositionen, angivas för vissa av bankföretagen förlusterna vid realisation av tillgångar så som de beräknats under antagande dels av ett gynnsamt förlopp och dels vid mindre gynnsamt förlopp. — — —

För dessa fem sparbanker beräknas den sammanlagda förlusten kunna växla mellan 22.8 och 27.9 miljoner kronor, alltefter den framgång, med vilken realisationen av deras tillgångar kan komma att genomföras. Även om beräkningen av lätt insedda skäl måste betraktas endast som en mycket grov approximation, är differensen 5.1 miljoner likväl så betydande, att det finnes all anledning för staten att sörja för bästa möjliga resultat av likvidationen.

I nära samband med frågan om statens förhållande till avvecklingen av bankernas verksamhet står frågan om beredande av skydd åt låntagarna. Skall avvecklingen äga rum under vanliga former genom konkurs- eller likvidationsförfarande, blir det uppenbarligen beroende av många ovissa faktorer, såsom konkursförvaltares respektive likvidatorers personliga intresse och duglighet likaväl som enskilda kreditanstalters goda vilja, om låntagarna skola kunna påräkna human behandling och nödigt rådrum för ordnandet av behövlig kredit. Vid en snabb och hänsynslös realisation av de insolventa bankernas lånesäkerheter kunna både låntagare och deras borgesmän komma att tillfogas stor, ofta måhända obotlig skada. Med den starka ställning Kreditkassan har lär den genom olika medel kunna bringa låntagarna mycken hjälp utan att det behöver föranleda nämnvärda kostnader. Särskilt vid förhandlingar om överlåtande av sparbanksrörelse till annan

redan befintlig eller nybildad kreditanstalt lär Kreditkassans medverkan kunna vara av stort värde. Av nu anförda skäl finna vi det nödvändigt, att Kreditkassan för genomförande av här ifrågavarande stödaktion får lika vidsträckt befogenhet som den haft vid sin hittillsvarande verksamhet.»

Vad beträffar *omfattningen av den avsedda statsgarantien* åt sparbankernas insättare, innebär motionärernas förslag, att garanti för hela det insatta beloppet skulle lämnas i fråga om förmyndarmedel samt medel, insatta å s. k. skolsparböcker. Med avseende å statens understöd i övrigt hava motionärerna anfört bland annat följande:

»Enligt vår mening har man därför största utsikten att undvika en orättvis eller obillig fördelning av statshjälpen de olika insättarna emellan, om man gör statsgarantien i stort sett procentuellt lika i alla de fall, där icke en ingående individuell prövning kan giva anledning till reduktion. En sådan reduktion synes oss kunna vara försvarlig särskilt beträffande vissa kollektiva ägares fordringar och även enskildas, ifall dessa överstiga exempelvis 10,000 kronor.

För övriga insättare tillåta vi oss föreslå en statsgaranti av 90 procent för tillgodohavande upp till 1,000 kronor och 75 procent för överskjutande belopp.»

I de likalydande motionerna I: 293 (herr *Åkerberg*) samt II: 457 (herr *Mogård*) har yrkats, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 229 måtte besluta bemyndiga Kungl. Maj:t att uppdraga åt Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 att, där så befinnes behövligt, träffa överenskommelse med särskilt bolag eller annat organ, bildat i syfte att avveckla sparbankernas engagemang i vissa fastighetsföretag, samt ställa erforderligt kapital till dess förfogande.

I motionen I: 294 (herr *Hellberg* och fröken *Hesselgren*) har yrkats, att riksdagen måtte i den utformning, som utskottet torde verkställa, vidtaga de ändringar i Kungl. Maj:ts förslag, vilka angivits i motionen.

Till stöd för detta yrkande hava motionärerna anfört bland annat följande:

»Erkännas nu berörda förhållanden: de små beloppens relativa värdelöshet och ålderdomens särskilt ömmande belägenhet i här förevarande fall såsom faktiska och obestridliga, så framgå ur dem vissa normer för hjälpaktionen:

De minsta insättarna, förslagsvis de som hade att fordra t. ex. högst 150 kronor, skulle kunna avföras från ersättningslistorna — det kan låta obarmhärtigt, men är det inte i verkligheten — det avser tvärtom att under en begränsad hjälpaktion förebygga obarmhärtighet i de verkligt ömmande fallen. Eller de kunde åtminstone få nöja sig med en låg utdelning t. ex. 30 procent. I varje fall kunde de yngre av dem utan nämnvärt förfång behandlas så. Men det är både givet och känt att dessa minsta insättare äro mycket talrika. Skulle de få ersättning efter regeringens förslag — 60 procent — komme det därför att förorsaka statskassan mycket betydande utgifter — till liten eller nästan ingen nytta.

Säkert kunde dessa utgifter, om de helt eller delvis inbesparades, här kunna förbehållas till en vida bättre användning, om i stället en högre ersättnings-

procent bestämdes för åldringarna. Lämpligen skulle för insättare, som ha fordringar upp till 3,000 kronor, kunna fastställas full ersättning när de fyllt 65 år, 75 procent när de befinna sig i åldern mellan 65 och 55 samt 50 procent när de äro under 55. För belopp, som överskjuta 3,000 kronor kunde upp till 5,000 kronor procenttalen för de tre nämnda åldersgrupperna sättas till respektive 75, 50 och 40 procent. Även en tredje grad ovanför 5,000 kronors behållning (med någon gräns uppåt) kunde, om så finnes skäligt, fastställas med lägre procentskala (exempelvis 50, 40 och 30) för samma åldersgrupper. Då sparbankerna ju i sina listor över insättarna ha dessas födelsedata antecknade, torde det inte vara förenat med nämnvärt besvär att uppdela dem i åldersgrupper, helst efter jämt kalenderår.

Skulle det emellertid anses för besvärligt med 3 åldersgrupper, så kunde 2 fastställas med 60 år som skiljegräns och förslagsvis procenttalen 80 och 60 respektive för den lägre beloppskategorien (3,000 kronor och därunder) samt respektive 60 och 40 för den högre (för den del av beloppet som faller mellan 3,000 och 5,000 kronor.)»

Motionen II: 443 (herr *Laurin*) innehåller yrkande, »att riksdagen ville bevilja understöd åt kommuner — borgerliga såväl som kyrkliga — som förlorat sina medel genom insättningar i Allmänna Sparbanken i Stockholm eller andra sparbanker av samma typ sålunda, att staten lämnar fullt understöd för förlustbelopp av mellan 5,000 och 20,000 kronors insättning samt 50 procent på de förlustbelopp, som överstiga 20,000 kronor.»

I motionen II: 444 (herrar *Andersson* i Rasjön och *Björling*) har hemställts, »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 229 måtte besluta sådan ändring av de i propositionen föreslagna grunderna för stöd åt insättare i vissa sparbanker, att förluster å omyndigas insatta medel helt täckas genom statsgarantien.»

I motionen II: 445 (herrar *Carlström* och *Hamrin*) hemställes, att Kungl. Maj:ts proposition nr 229 måtte på så sätt bifallas, att vissa i motionen framställda riktlinjer måtte komma att tillämpas vid statshjälpens fördelning och omfattning.

Motionärerna hava i sin motivering anfört bland annat följande:

»En formel, som mera och bättre tager sikte på att fördela hjälpen, borde därför kunna utfinnas. Med utgångspunkt från propositionens belopp 10 miljoner kronor torde en framkomlig väg i nyssnämnda syfte vara följande. Staten garanterar åt insättarna ett belopp motsvarande 30 procent av den förlust, som desamma komma att åsamkas, dock så att ingen insättare får mera än 60 procent av sitt tillgodohavande i respektive bank genom statens medverkan.

Såsom förut antytts blir detta en rättvisare hjälp utan att beloppet torde komma att överstiga den i regeringsförslaget upptagna summan. Av allt att döma kommer beloppet även efter detta förslag att väsentligt understiga 10 miljoner kronor, särskilt om en gallring sker i överensstämmelse med propositionsförslaget. Härmed avses icke uteslutandet av kommunala medel och kassor. Vad de förstnämnda angår, torde det böra påpekas, att om

staten här träder in för hjälp, innebär detta icke att enskild person gynnas. Det blir i viss mån ett överlyftande på hela folket av vad eljest en mindre grupp samhällsmedborgare få bära. Beträffande kassornas insättarebehållning torde det böra anmärkas, att denna i många, kanske de flesta fall avser att främja sociala ändamål, varför ej heller de böra uteslutas.

Endast en grupp av insättare skulle enligt propositionen få full betalning för sina fordringar, d. v. s. innehavarna av s. k. skolsparbössor. Det förefaller som om starka skäl kunna anföras för att även en annan grupp av insättare borde komma i åtnjutande av samma förmån. Härmed avses myndlingar.»

Motionen II: 446 (herr *Paulsen*) går ut på, att riksdagen i anledning av propositionen måtte besluta att fullt ersätta alla de penningmedel, som för omyndigas räkning placerats i sparbankerna i fråga.

Uti motionen II: 447 (herr *Olsson* i Mora) har hemställts, att riksdagen vid beviljande av stöd åt insättare i vissa i Kungl. Maj:ts proposition nr 229 angivna sparbanker måtte med beaktande av i motionen utvecklade synpunkter och förslag bestämma, att omyndiga personer och fromma stiftelser garanteras full täckning för sina förluster, att borgerliga och kyrkliga kommuner samt bysamfälligheter beredas effektivt understöd samt att den statliga garantien för enskilda insättare väsentligen höjes.

Motionärens motivering innehåller beträffande frågan om ersättning till borgerliga och kyrkliga kommuner samt bysamfälligheter följande uttalande:

»Skulle likväl statsmakterna av kostnadshänsyn finna sig nödsakade att besluta en begränsning av stödaktionen, synes denna begränsning icke böra gå ut över *borgerliga och kyrkliga kommuner* eller *bysamfälligheter*, vilka i större landsortskommuner hava förvaltningsuppgifter besläktade med dem, som i mindre kommuner kunna utövas av kommunernas egna organ. Vägande skäl tala tvärtom för att kommuner och bysamfälligheter å ett visst större tillgodohavande, exempelvis 10 à 20,000 kronor, garanteras täckning med den procentsats, som kan varda bestämd för den grupp av enskilda insättare, vilken i genomsnitt gjort de minsta insättningarna. Härefter torde en degressiv skala böra tillämpas upp till exempelvis 30,000 kronor. Täckning härutöver synes icke böra ifrågakomma, ty om än många misstag, som kommit i dagen genom sparbankernas sammanbrott, äro förklarliga och ursäktliga, måste dock det anspråket kunna ställas på ansvarsmedvetna kommunalmän, att de av naturlig omtanke äro skyldiga tillse, att större kapital fördelas mellan flera banker, så att icke en särskild risk påtages genom placering i en och samma sparbank av belopp överstigande det i gällande lag stadgade maximum för insättning i sparbank.»

Beträffande stöd åt enskilda insättare har motionären yttrat bland annat:

Därest den blivande stödaktionen med avseende på de *enskilda insättarna* kommer att uppbyggas på de principiella grunder, som angivits i Kungl. Maj:ts proposition, och vilka avgjort äro mera godtyckliga än verkligt rationella, synes den statliga garantien icke böra bestämmas till lägre belopp än enligt följande uppställning. Då tillgodohavandet icke överstiger 1,000 kronor, garanteras 75 procent därav. Vid större tillgodohavanden garanteras vidare 60 procent för belopp över 1,000 kronor till och med

2,000 kronor, 50 procent för belopp över 2,000 kronor till och med 5,000 kronor samt 25 procent för belopp över 5,000 kronor till och med 10,000 kronor.»

Motionen II: 449 (herrar *Höglund* i Göteborg och *Andersson* i Katrineholm) innefattar yrkande, »att föreningar, som ha till uppgift att idka sparverksamhet för ordnad inbetalning av skatt till stat och kommun, måtte beredas samma garantier för utfående av i Allmänna Sparbanken insatta penningmedel som innehavarna av s. k. skolsparböcker.»

Vidkommande motionen II: 450 (herr *Bengtsson* i Kullen), har i densamma hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t tillkännagiva, att riksdagen anser, att för anskaffande av de medel, riksdagen finner erforderliga för beredande av stöd åt insättarna i de sparbanker, vilka omförmälas i Kungl. Maj:ts proposition nr 229, bör beviljas ett för detta speciella ändamål erforderligt antal extra lotteridragningar.»

I motionen II: 451 (herr *Johansson* i Edsbyn) har hemställts, »att Kungl. Maj:ts proposition nr 229 på så sätt bifalles, att statshjälpens storlek till varje insättare utmätes efter på självdeklaration i år grundade förmögenhetsförhållanden i stället för på respektive insättares tillgodohavanden».

Motionen II: 452 (herr *Nilsson* i Hörby m. fl.) innehåller yrkande, att riksdagen ville på så sätt bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 229, att statens bidrag till insättarna må — i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionen angivits — utgå med viss procent av förlusten å insatt belopp, dock att instundande budgetårs finansplan icke må rubbas.

I motiveringen för detta yrkande hava motionärerna anfört bland annat:

»Vid övervägandet av den förlustandel, staten av billighetsskäl synes böra åtaga sig att garantera, ha vi ansett ett förslag om 30 procent vara försvarligt. Därmed lämnas en betydande hjälp, medan samtidigt insättaren, såsom vi anse riktigt, själv nödgas bära en större del av ansvaret för sin medelsplacering. I likhet med vad som framhålles i Kungl. Maj:ts förslag anse vi dock, att de minsta insättningarna böra garanteras i proportionsvis högre grad. För insättningar upp till 1,000 kronor torde sålunda statsgarantien böra fixeras till 50 procent av förlusten, för insättningar mellan 1,000 kronor och 2,000 kronor till 40 procent och för belopp över 2,000 kronor till 30 procent. Enligt denna skala kan en insättare av 1,000 kronor vid Allmänna Sparbanken i Stockholm väntas erhålla sammanlagt 575 kronor, nämligen 425 kronor av statsmedel och 150 kronor (i mindre gynnsamt fall, enligt beräkning i propositionen) i utdelning av bankens tillgångar, för ett insatt belopp av 2,000 kronor 1,065 kronor, för 3,000 kronor 1,470 kronor, o. s. v. Om en närmare prövning av materialet ger vid handen, att skäl finnas för uppdragande av en maximigräns ifråga om större insättningar, förutsättes att detta sker. Likaledes förutsättes, att

statsgarantien begränsas till verkliga insättare, i det att effektiv utgallring av alla s. k. »luftböcker» verkställes.

Ifråga om kommuners och föreningarnas tillgodohavanden kan med fog framhållas, att deras förtroendemän böra ha haft större möjligheter än den stora allmänheten att bedöma ifrågavarande bankers soliditet, men å andra sidan ha tydligen även dessa litat på den statliga kontrollen. Särskilt på platser, där intet annat bankkontor än Allmänna Sparbankens funnits och inlåningsräntan icke varit högre än vid andra sparbanker, kan det åtminstone icke i alla fallen läggas förtroendemännen till last, att Allmänna Sparbanken anlitats. Skulle det vid en mera ingående undersökning befinnas möjligt att för inskränkning av statens kostnader uppdraga en skiljelinje mellan olika slag av juridiska personer, borde statshjälpen begränsas till sådana fall, där särskilt ömmande omständigheter föreligga, t. ex. sjukkassor.

I likhet med vad som föreslås i propositionen anse vi, att full täckning bör garanteras beträffande insättningar å s. k. skolsparböcker. Dessutom anse vi, att omyndigas medel helt böra garanteras såsom en konsekvens av gällande lagstiftning.

Även om statsgaranti lämnas för viss del av insatta belopp, komma helt naturligt svårigheter att uppstå för en stor mängd insättare under den tid, som åtgår för avveckling av ifrågavarande sparbankers rörelse. I propositionen uttalas en förväntan, att — därest statsgaranti lämnas — andra penninginstitut skola befinnas villiga att mot säkerhet i insättares sparbanksbok lämna försträckning intill en avsevärd del av det garanterade beloppet. Det kan enligt vår mening sättas ifråga, huruvida icke staten även i detta avseende borde träda emellan, t. ex. genom att tillåta belåning i riksbanken, vilket för de smärre insättarna säkerligen vore av ej ringa betydelse. Likaledes torde böra övervägas, huruvida innehavare av legitim kredit hos dessa sparbanker, exempelvis för egnahemsändamål, på liknande eller annat sätt behöva skyddas. Eventuella åtgärder av detta slag synas kunna läggas efter sådana linjer, att staten icke åsamkas några egentliga förluster.

Kan en tillfredsställande väg utfinnas för tillfällig hjälp till insättarna under avvecklingstiden, synes det vara högst önskvärt, att avvecklingen finge ske så varsamt som möjligt till undvikande av onödiga förluster. Att i detta avseende engagera staten mera direkt än som föreslås i propositionen torde emellertid icke vara att förorda.»

I motionen II: 453 (herr *Lundquist* i Rotebro) har föreslagits, »att riksdagen ville i fråga om av Kungl. Maj:t föreslaget stöd till enskilda insättare i vissa sparbanker besluta,

dels att insättare, som fyllt 60 år, i hjälpavseende skola jämställas med skolbarn och alltså tillförsäkras full betalning,

dels att för utfående av statsbidrag varje insättare skall styrka sig hava erlagt honom påförd krono- och kommunalskatt under de 2 sist tilländagångna åren och dessutom skall i vederbörlig ordning hava deklarerat det innestående kapitalet till såväl taxeringsnämnd som i ifrågakommande fall vederbörande folkpensionsmyndighet, samt

att riksdagen dessutom ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till nästa års riksdag, i vad angår ersättning i ömmande fall åt kommuner.»

Uti motionen II: 454 (herr *Anderson* i Linköping m. fl.) har yrkats, att riksdagen måtte lämna Kungl. Maj:ts proposition nr 229 utan bifall.

Till stöd för yrkandet hava motionärerna anfört bland annat följande:

»Kungl. Maj:ts proposition nr 229 angående beredande av stöd åt insättare i vissa sparbanker innebär en principiellt betänklig utvidgning av statens skyldigheter gentemot den enskilde. Den stödaktion, som här föreslås, skulle i realiteten bliva ett rent statsunderstöd åt vissa grupper av insättare, som drabbats av kraschen i de ifrågavarande sparbankerna. Statshjälpen får därigenom en helt annan karaktär än tidigare stödaktioner vid inträffade bankkrascher. Dessa kunna icke på sakliga grunder åberopas som prejudikat för det nu föreslagna statsingripandet, men däremot kan detta i framtiden komma att anföras som stöd för långt gående krav på statshjälp i händelse av ekonomiska katastrofer, som oförskyllt drabba enskilda medborgare, vilka i statens rättsvårdande och övervakande verksamhet se en viss garanti för sin ekonomiska trygghet.

Oavsett de principiella betänkligheter, som måste resas mot förslaget att staten skall till en viss grad hålla insättarna i ett bankföretag skadeslösa för de förluster, som vållas dem genom bankens iråkade obestånd, kunna invändningar göras mot den form för statens stödjeaktion, som i propositionen nr 229 föreslagits. — — —

Även med hänsyn till svårigheterna att hålla tillbaka de växande kraven på en allt mera utvidgad statshjälp framstår därför ett avslag på propositionen såsom den riktigaste åtgärden. Därav behöver icke följa att staten undandrager sig att medverka till en sådan avveckling av kraschen, som räddar åt insättarna det mesta möjliga och samtidigt även skyddar låntagarna och deras borgesmän för de risker som en brådstörtad realisation skulle medföra. En sådan stödjeaktion skulle lämpligen kunna givas den formen att genom Kreditkassan staten lämnar stöd åt ett för avvecklingens utförande bildat likvidationsbolag.

Olika former för avvecklingsaktionen och statens medverkan vid denna kunna givetvis tänkas.»

I motionen II: 455 (herrar *Olsson* i Mellerud och *Olovson* i Västerås) har yrkats, att riksdagen måtte besluta medgiva, att såsom särskild garantifond åt Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 må genom riksgäldskontoret tillhandahållas bolaget ett belopp av 25 miljoner kronor i av svenska staten utgivna 5 procent obligationer, att i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen angivna grunder användas för beredande av stöd åt insättare i vissa sparbanker samt för möjliggörande av en från det allmännas synpunkter tillfredsställande avveckling av dessa sparbankers verksamhet eller av deras förlustbringande engagemang.

Till stöd för yrkandet hava motionärerna med avseende å *Kreditkassans ställning till avvecklingen* av sparbankernas engagemang m. m. anfört följande:

»För oss motionärer framstår det som en akt av utomordentlig betydelse, att en avveckling av angivna sparbankers engagemang och övriga tillgångar — i den mån detta är nödvändigt eller lämpligt — ej sker i tvångsrealisationens tecken, då utan tvivel stora värden komma att spolieras till nack-

del för såväl insättare som låntagare, men till fördel för allsköns spekulationsintressen.

För att frånkomma en dylik händelsernas utveckling synes det oss ofrånkomligt, att Kreditkassan beredes möjlighet, att där så befinnes lämpligt, biträda vid avvecklingen av denna sparbankskris.»

Beträffande *statligt stöd åt insättare* i sparbankerna i fråga anföra motionärerna bland annat följande:

»Den samlade verkan av dessa våra ovan anförda skäl ha bibragt oss den bestämda meningen, att det är framsynt och klok politik, om statsmakterna här gå in för att hålla insättarna skadeslösa för verkningarna av den inträdda kraschen.

Samtliga anförda skäl hava enligt vår mening full giltighet beträffande enskilda insättare och vissa samfälligheter, såsom sjukkassor, skattekassor och med dem jämförbara korporationer, vilka sålunda böra erhålla full ersättning för insatta belopp.

Fingerade insättningar och insättningar utöver vad gällande sparbankslag stadgar böra naturligtvis utrensas från de grupper, som skulle komma i åtnjutande av statsmakternas stödaktion.

I vad mån övriga samfälligheter böra ifrågakomma för erhållande av statens hjälp i detta fall, synes kunna bliva föremål för prövning i varje särskilt fall och med hänsynstagande till angivna samfälligheters ekonomiska ställning ävensom övriga omständigheter, som kunna befinnas vara av betydelse vid bedömande av det speciella fallet.

Enligt propositionens siffror torde insättarnas förluster uppgå till omkring 26 miljoner kronor. I vad mån ovan angivna begränsning av ramen för understödets utgående påverkar det för stödaktionen nödvändiga beloppets storlek ha vi ej haft möjlighet att bedöma, men torde ett belopp av 25 miljoner kronor dock vara tillräckligt för stödaktionens genomförande.»

I motionen II: 456 (herr *Andersson* i Igelboda och fru *Nordgren*) har föreslagits, »att riksdagen, vid beviljande av medel till stöd åt insättare i Allmänna Sparbanken i Stockholm m. fl. sparbanker, måtte bestämma att sjuk- och begravningskassor samt understödsföreningar skola garanteras 90 procent av sina tillgodohavanden.»

I motionen II: 458 (herr *Dahlén* m. fl.) har hemställts, att riksdagen i anledning av förevarande proposition måtte besluta,

»*att* full ersättning för insatta medel måtte beredas sådana insättare som kommuner, arbetarorganisationer, fackföreningar, sjukkassor, sparkassor bland grupper av arbetare och anställda, folketshusföretag, nykterhetsföreningar och understödsfonder för fattiga, sjuka eller arbetslösa samt för medel, som placerats å motböcker för omyndigas räkning och å så kallade skolsparböcker,

att full ersättning lämnas för belopp, som insatts av numera medellösa personer, som av ålderdom eller sjukdom sakna möjlighet att sig själv försörja,

att full ersättning för insatta medel måtte beredas enskilda insättare till ett belopp av två tusen kronor, dock under förutsättning att de icke ha

en förmögenhet eller årlig inkomst, som, sammanlagt med det erhållna beloppet, överstiger åtta tusen kronor.»

Beträffande de skäl, som i de olika motionerna anförts till stöd för däri framställda yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse härutinnan ej lämnats i det föregående, hänvisa till respektive motioner.

Utskottet har fått mottaga ett stort antal framställningar från insättare eller utsedda representanter för insättare i de ifrågavarande sparbankerna i skilda delar av landet, i vilka framställningar uttalats åtskilliga önskemål med avseende å statligt stöd i anledning av de inträffade fallissemangen.

Vissa av utskottet föranstaltade utredningar.

Utskottet har för bedömande av den föreliggande frågan ansett sig böra föranstalta om vissa undersökningar utöver dem, som verkställts genom Kungl. Maj:ts försorg och för vilka redogjorts i propositionen. Sålunda har utskottet med anledning av de yrkanden, som i vissa motioner gjorts beträffande ersättning för insättningar av juridiska personer, i vederbörlig ordning genom länsstyrelserna införskaffat visst material från sparbankerna rörande dylika insättningar. Detta material utvisar, att totalbeloppet av insättningar utav juridiska personer i samtliga de av fallissemangen berörda sparbankerna utgör omkring 3,800,000 kronor. Vid denna beräkning har utskottet ansett sig böra bortse från s. k. luftinsättningar; och såsom insättningar av detta slag hava — för ernående av en enhetlig utgångspunkt för beräkningarna — ansetts i förevarande sammanhang böra betraktas fordringar från någon av de ifrågavarande sparbankerna samt från av fallissemangen berörda tomtföretag m. fl. Luftinsättningarna uppgå till ett sammanlagt belopp av i runt tal 2,400,000 kronor.

Nyssnämnda summa av 3,800,000 kronor, vilken representerar ett antal av tillhopa 3,019 insättare, fördelar sig beträffande olika grupper av juridiska personer på följande sätt. Kommuners insättningar utgöra 540,000 kronor, insättningar från bolag 290,000 kronor, insättningar av föreningar 2,700,000 kronor samt insättningar av andra juridiska personer 270,000 kronor, allt i avrundade tal. Under beteckningen *kommuner* hava medtagits även kommunala inrättningar av olika slag, landsting, fonder som angivits stå under kommunal förvaltning o. s. v. Till rubriken *bolag* hava hänförts aktiebolag, handelsbolag m. fl. företag. Under gruppen *föreningar* hava medtagits ekonomiska föreningar av olika slag, understödsföreningar, sjuk- och begravningskassor, fackföreningar, nykterhetsföreningar m. fl. Rubriken *andra juridiska personer* omfattar insättningar, vilka icke upptagits under de föregående grupperna, såsom donationer, stiftelser, frikyrkliga församlingar, folkbibliotek, fonder som ej angivits stå under kommunal förvaltning samt vissa insättningar, beträffande vilka den åsatta beteckningen icke medgivit en inplacering under någon av de andra grupperna.

Beträffande de ifrågavarande insättningarnas fördelning med hänsyn till storleken av innestående belopp framgår av de införskaffade uppgifterna,

att insättningar å belopp understigande 1,000 kronor uppgå till sammanlagt 2,405, utgörande tillhopa omkring 460,000 kronor, att insättningar överstigande 1,000 men ej 20,000 kronor utgöra 582 om tillhopa cirka 2,180,000 kronor samt att insättningar överstigande 20,000 kronor utgöra 32 stycken om tillhopa i runt tal 1,160,000 kronor.

Utskottet har vidare låtit verkställa vissa kalkyler med avseende å kostnaderna för vissa av de föreliggande förslagen.

Därvid har till en början beräknats, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle medföra en kostnad av omkring 4,300,000 kronor. Denna beräkning har beträffande de förluster, som fallissemangen skulle medföra för bankerna i fråga, grundats på de siffror, som i propositionen antagits för mindre gynnsamt fall. Vidare har förutsatts, att ersättning icke skulle lämnas för s. k. luftinsättningar; och såsom sådana insättningar hava även i detta sammanhang, för ernående av en utgångspunkt vid beräkningen, ansetts böra betraktas fordringar från någon av de ifrågavarande sparbankerna samt från av fallissemangen berörda tomtföretag m. fl.

Vid de övriga kostnadsberäkningar, som genom utskottets försorg verkställts, har utskottet emellertid med ledning av upplysningar, som kunnat inhämtas, ansett försiktigheten bjuda att räkna med större förlust för sparbankerna i fråga än den, som antagits i propositionen. Med hänsyn tagen till sist angivna förhållanden hava kostnaderna för bifall till Kungl. Maj:ts förslag uppskattats till omkring 5,500,000 kronor. Med beaktande av samma förhållanden hava, vid i grova drag utförda överslagsräkningar — därvid utskottet utgått från ett förlustbelopp för samtliga sparbanker, som med omkring 1,800,000 kronor överstiger den i propositionen för mindre gynnsamt fall antagna totala förlustsumman — kostnaderna beräknats för bifall till motionen II: 445 till omkring 7,600,000 kronor, för bifall till motionen II: 447 till omkring 11,600,000 kronor, för bifall till motionen II: 452 till omkring 12,000,000 kronor samt för bifall till motionerna I: 292 och II: 448 till omkring 19,900,000 kronor. Jämväl vid samtliga här avsedda beräkningar har förutsatts, att ersättning icke skulle lämnas för s. k. luftinsättningar. Vid uppskattningen av kostnaderna för bifall till motionen II: 452 har räknats med ersättning för insättningar av sjukkassor, s. k. skattekassor och vissa andra sammanslutningar med likartat syfte. I fråga om motionen II: 447 har räknats med ersättning åt kommuner men däremot icke med ersättning åt andra juridiska personer. Hänsyn har med föreliggande material icke kunnat tagas till motionens yrkande om full ersättning åt fromma stiftelser. Ej heller har vid någon av de omförmälda beräkningarna kunnat tagas hänsyn till förslagen om full ersättning för insättningar å skolsparböcker eller för insatta förmyndarmedel.

Utskottet. Såsom departementschefen antytt, torde en väsentlig anledning till de inträffade fallissemangen vara att söka däri, att ifrågavarande sparbanker

på ett betänkligt sätt frångått sunda grundsatser för bedrivande av sparbanksverksamhet. Vad som inträffat bör därför utgöra en allvarlig maning för övriga sparbankers ledningar att vid verksamhetens handhavande och särskilt då det gäller kreditgivningen iakttaga nödig varsamhet och tillbörlig hänsyn till insättarnas intressen.

Att de förhållanden, som slutligen föranlett den föreliggande situationen, kunnat fortvara under en lång följd av år, ådagalägger emellertid även på ett oförtydbart sätt, att den hittillsvarande, genom länsstyrelserna och av dem förordnade allmänna ombud utövade tillsynen över sparbanksväsendet icke fungerat tillfredsställande. Det sätt, varpå vissa av de allmänna ombuden i förevarande sparbanker fullgjort sin övervakningsuppgift, måste enligt utskottets mening betecknas såsom i högsta grad anmärkningsvärt. Utskottet delar departementschefens uppfattning därom, att det inträffade kraftigt understryker angelägenheten av att kontrollen över sparbankerna ordnas på ett mera effektivt sätt än vad hittills varit fallet.

Utskottet finner med hänsyn till föreliggande omständigheter starka skäl tala för att staten träder hjälpande emellan i syfte att i skälig utsträckning och på lämpligt sätt skydda insättarna i förevarande sparbanker. För ett sådant ingripande talar med styrka även det allmännas intresse av att förtroendet till landets sparbanker såsom penninginrättningar ej för framtiden rubbas samt att den betydelsefulla sparverksamhet, för vilken dessa penninginstitut närmast äro avsedda, icke tillfogas ett ur flera synpunkter menligt avbräck. Utskottet kan sålunda icke biträda den uppfattning, som kommit till uttryck i motionen II: 454, vari yrkats avslag å Kungl. Maj:ts föreliggande framställning.

Med avseende å huvudgrunderna för statligt stöd åt sparbankernas insättare innebär Kungl. Maj:ts förslag, att staten skulle ställa garanti för vissa minimibelopp av vederbörande insättares *fordran* vid tiden för bankens betalningsinställelse. Samma huvudprincip ligger till grund för yrkanden i vissa av de motioner, som innefatta utformade förslag beträffande statsunderstödets avpassande (I: 292 och II: 448 samt II: 447). Däremot hava i två motioner (II: 445 och II: 452) framställts förslag, gående ut på att staten skulle garantera ersättning med viss procent av vederbörande insättares *förlust* i anledning av fallissemangen. Utskottet har vid frågans prövning ur olika synpunkter funnit övervägande skäl tala för tillämpning av den princip, som i detta hänseende legat till grund för Kungl. Maj:ts förslag, dock med den jämkning beträffande garantiregelns tillämpning, som framgår av vad utskottet i det följande yttrar rörande storleken av statsunderstödet.

I fråga om grunderna för ett statligt bistånd åt insättarna föreligga vidare vissa motionsvis framställda förslag, som i annat avseende än det nyss angivna avvika från Kungl. Maj:ts förslag. I två motioner (I: 294 och II: 453) har sålunda beträffande enskilda insättare ifrågasatts en avvägning av det statliga understödet med hänsyn till vederbörandes ålder. Utan att

vilja underskatta syftet med dessa förslag har utskottet — som funnit en dylik avvägning i praktiken näppeligen kunna medföra större garanti för rättvis fördelning av understödet än en tillämpning av de grundsatser, vilka förestavat Kungl. Maj:ts framställning — ansett sig icke kunna biträda ifrågavarande yrkanden.

Ej heller har utskottet kunnat ansluta sig till de förslag, som i vissa motioner (II: 451 och II: 458) framställts om understödets avpassande under hänsynstagande till insättarnas förmögenhetsförhållanden och försörjningsförmåga. De med dessa förslag åsyftade fördelarna ur synpunkten av en mera rättvis avvägning av understödet efter föreliggande understödsbehov kunna enligt utskottets förmenande ej uppväga de betydande praktiska svårigheterna för genomförande av förslagen, vilka förutsätta en prövning av förhållandena i varje särskilt fall. Det bör icke förbises, att en föreskrift, som nödvändiggör dylik prövning före understödsrättens fastställande, skulle resa oöverstigliga hinder för sådan försträckning av blivande ersättningsbelopp, som avsetts i propositionen, och alltså medföra betydande olägenheter särskilt för insättare i små ekonomiska villkor.

Att, såsom i motionen II: 453 jämväl ifrågasatts, såsom villkor för statsunderstöd stadga fullgjord skatteplikt m. m. har utskottet av liknande skäl ej funnit anledning tillstyrka. Självfallet torde emellertid taxeringsmyndigheterna komma att hava sin uppmärksamhet riktad på frågan, huruvida insättare i sparbankerna deklarerat sina tillgodohavanden därstädes, samt vidtaga de åtgärder, som kunna föranledas av eventuellt åsidosättande av skyldigheter härutinnan.

Beträffande härefter omfattningen av det statliga stödet till sparbankernas insättare innebär Kungl. Maj:ts förslag betydande begränsningar, i det att dels vissa grupper av insättare — nämligen juridiska personer — skulle helt undantagas från rätt till ersättning, dels ock storleken av statens garanti i fråga om övriga insättare skulle inskränkas till ett maximibelopp av 1,600 kronor, varvid ytterligare skulle gälla, att understöd av statsmedel över huvud taget skulle lämnas allenast under förutsättning att vad vederbörande utfår i utdelning i sparbankens konkurs eller eljest vid avvecklingen av sparbankens verksamhet understiger det garanterade beloppet och, därest så är fallet, endast för att täcka skillnaden mellan nämnda belopp och vad som utgår vid avvecklingen. Med avseende å båda de nyss angivna begränsningarna hava motionsvis framställts yrkanden om ändringar, gående ut på att begränsningarna skulle göras mindre snäva dels genom medtagande bland de ersättningsberättigade av juridiska personer eller vissa grupper bland sådana insättare, dels ock genom höjning av ersättningens storlek i större eller mindre grad. Utskottet har för sin del funnit omständigheterna påkalla, att staten i båda de ifrågavarande avseendena går längre än vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Vad härutinnan först angår frågan om ersättning för insättningar av

juridiska personer, har utskottet icke kunnat undgå att finna de skäl, som tala för bistånd åt enskilda insättare, vara i avsevärd mån giltiga även beträffande flertalet juridiska personer. Utskottet delar i huvudsak de synpunkter, som motionsvis framförts till stöd för ersättningsrätt beträffande insättningar, gjorda av kommuner och kommunala inrättningar, sjuk- och begravningskassor, s. k. skattekassor, vissa sammanslutningar med huvudsakligen socialt eller välgörande syfte o. s. v. Under sådana förhållanden och då stora svårigheter föreligga att med avseende å juridiska personer uppdraga gränslinjer, som medföra en rättvis avvägning av understödet, har utskottet ansett sig böra förorda, att alla slag av juridiska personer berättigas till understöd för gjorda insättningar i samma utsträckning, som kan bliva medgiven beträffande huvudparten av enskilda insättare. Denna ståndpunkt har synts så mycket mera försvarlig som ett undantagande från understödsrätt av sådana juridiska personer, vilkas uteslutande från dylik rätt närmast kunde ifrågakomma, enligt det för utskottet tillgängliga materialet synes vara utan större betydelse ur kostnadssynpunkt.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts böra enligt utskottets mening från understöd undantagas endast sådana fall, där insättningsböcker utställts utan att motsvarande insättning verkligen ägt rum. För att möjliggöra uteslutande av fordringar utav detta slag lärer, på sätt departementschefen ifrågasatt, erforderlig granskning böra verkställas beträffande insättningsböcker å belopp över 5,000 kronor.

Med här ovan intagen ståndpunkt i fråga om juridiska personers delaktighet i det statliga understödet saknar utskottet anledning att till särskild behandling upptaga det i motionen II : 453 framställda förslaget, i vad det avser skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om utredning rörande ersättning i ömmande fall åt kommuner.

Vidkommande *storleken av den statliga garanti*, som i enlighet med vad förut anförts torde böra lämnas för gjorda insättningar, innebär Kungl. Maj:ts förslag, att möjlighet skulle beredas att medgiva full ersättning beträffande insättningar å så kallade skolsparböcker. Utskottet biträder förslaget härutinnan. I anslutning till vad som yrkats i åtskilliga motioner (I : 292 och II : 448 samt II : 444, 445, 446, 447, 452 och 458) vill utskottet emellertid förorda, att samma möjlighet hålles öppen beträffande insatta förmyndarmedel; i förtydligande syfte må emellertid framhållas, att härvid givetvis endast avses medel, som vid tiden för betalningsinställelsen enligt gällande bestämmelser fortfarande stått under förmyndares förvaltning och över vilka den, för vars räkning de insatts, alltså då ej själv ägt förfoga. Vad sålunda beträffande förmyndarmedel ifrågasatts lärer enligt utskottets mening böra gälla jämväl med avseende å medel under förvaltning av god man, som avses i 11 kap. lagen om förmynderskap. Beträffande ytterligare en grupp av insättare har utskottet ansett sig böra förorda full ersättning, nämligen för insättningar av medel, som utgöra underhållsbidrag en gång för alla enligt lagen om barn utom äktenskap och vilka jämlikt 10 § i denna

lag inbetalats till vederbörande barnavårdsnämnd samt därefter placerats i någon av här förevarande sparbanker.

För övriga insättare lärer, icke minst av statsfinansiella skäl, böra stadgas viss begränsning av det statliga understödet. Utskottet finner sig alltså ej kunna biträda det i motionen II: 455 framställda förslaget, vilket utgår från att full ersättning såsom regel skulle beredas insättarna. Ej heller finner utskottet tillräckliga skäl föreligga att, såsom i några motioner (II: 447, 449 och 458) påyrkats, medgiva full ersättning åt vissa juridiska personer. Att utskottet ej funnit anledning att — såsom jämväl motionsvis påyrkats — vid understödets avpassande giva en särställning åt personer i vissa åldersklasser, framgår av vad utskottet i det föregående yttrat beträffande huvudgrunderna för det statliga stödet åt insättarna. Utskottet har i stället ansett understödet för samtliga de insättare — såväl enskilda personer som samfälligheter — vilka icke enligt vad nyss anförts skulle erhålla full ersättning, böra avpassas efter enhetliga grunder. Lämpligt torde därvid vara att — på sätt förutsatts såväl i propositionen som i flertalet av de motioner, vilka ingått på frågan om understödets avvägning — tillämpa en glidande skala för ersättningsbeloppens bestämmande. Med beaktande å ena sidan av de efter utskottets uppfattning starka skäl, som tala för någon höjning av den i propositionen föreslagna statliga hjälpen, och å andra sidan av önskvärdheten att begränsa statens kostnader för understödet i fråga har utskottet ansett sig böra föreslå, att staten garanterar 60 procent å den del av insatt belopp, som icke överstiger 2,000 kronor, 50 procent å den del av sådant belopp, som överstiger 2,000 men ej 5,000 kronor, 40 procent å den del, som överstiger 5,000 men ej 10,000 kronor samt 30 procent å den del, som överstiger 10,000 men ej 20,000 kronor. För belopp över 20,000 kronor bör någon statsgaranti icke lämnas, men insättaren torde för överskjutande belopp böra äga åtnjuta den utdelning, som tillkommer honom från vederbörande sparbank, utan minskning av det statsunderstöd, vilket enligt nyss angivna regler utgår för belopp till och med 20,000 kronor. Detta förslag skulle alltså innebära, att staten för insatt belopp av 1,000 kronor garanterar 600 kronor, för 2,000 kronor 1,200 kronor, för 5,000 kronor 2,700 kronor, för 10,000 kronor 4,700 kronor samt för 20,000 kronor och däröver 7,700 kronor, i sistnämnda fall frånsett den utdelning från banken, som tillkommer insättaren för belopp över 20,000 kronor. Vid en utdelning från vederbörande sparbank av 15 procent å insatt belopp skulle sålunda en insättare med 20,000 kronors fordran erhålla i utdelning från banken 3,000 kronor och i statsunderstöd 4,700 kronor eller tillhopa 7,700 kronor, motsvarande 38.5 procent av det insatta beloppet. En insättare med 30,000 kronors behållning skulle erhålla nyssnämnda statsbidrag å 4,700 kronor och därutöver bankens utdelning, 4,500 kronor, eller tillhopa 9,200 kronor, motsvarande 30.7 procent av det insatta beloppet. Förslagets verkningar beträffande insättare med vissa antagna tillgodohavanden framgå närmare av en vid utskottets utlåtande såsom bilaga fogad sammanställning,

i vilken för jämförelse även medtagits motsvarande siffror enligt vissa andra föreliggande förslag.

Enligt inom utskottet verkställda approximativa beräkningar, vilka grundats på samma förutsättningar, som förut angivits beträffande övriga av utskottet föranstaltade kostnadsberäkningar, torde kostnaderna för genomförande av det sålunda skisserade förslaget kunna uppskattas till omkring 9,850,000 kronor.

Vidkommande härefter frågan om statens ställning till avvecklingen av sparbankernas verksamhet har departementschefen härutinnan uttalat, att staten med hänsyn till de svåröverskådliga konsekvenserna av ett sådant förfaringssätt icke syntes böra annat än i särskilda undantagsfall träda emellan genom att övertaga engagemang från de ifrågavarande sparbankerna eller genom att på annat sätt direkt ingripa i likvidationen av deras verksamhet. I vissa motioner (I: 292 och II: 448, I: 293 och II: 457 samt II: 455) hava framställts förslag eller gjorts uttalanden av huvudsaklig innebörd, att staten borde genom aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 i viss utsträckning aktivt ingripa i avvecklingen dels för att i insättarnas intresse förhindra alltför brådstörtade tvångsrealisationer samt för att söka utvinna största möjliga behållning av likvidationerna, dels ock för att bereda låntagare rådrum till ordnande av erforderliga krediter på annat håll o. s. v. I motionerna I: 293 och II: 457 har ifrågasatts inrättandet av ett särskilt bolag eller annat organ för att avveckla sparbankernas engagemang i vissa fastighetsföretag. Jämväl i motionen II: 454, vari yrkats avslag å förslaget om ersättning åt insättare i sparbankerna, har antytts, att staten icke borde undandraga sig att medverka till en sådan avveckling av den inträffade kraschen, som åt insättarna räddade det mesta möjliga och samtidigt även skyddade låntagarna och deras borgesmän för de risker, som en brådstörtad realisation skulle medföra.

Utskottet har för egen del funnit vad sålunda och i övrigt från motionärers sida anförts i berörda ämnen vara värt allt beaktande. Enligt utskottets mening torde staten visserligen icke i allmänhet böra direkt ingripa i likvidationen vare sig genom övertagande av engagemang eller på annat sätt. Utskottet finner likväl angeläget, att avvecklingen från statens sida följes med den största uppmärksamhet samt att statligt ingripande sker i de fall, där så ur nyss angivna synpunkter kan anses erforderligt. Utskottet vill fördenskull hava uttalat, att hinder icke synes böra möta för Kungl. Maj:t att genom Kreditkassan eller på annat lämpligt sätt vidtaga sådana åtgärder med avseende å avvecklingen av sparbankernas verksamhet eller av deras engagemang, vilka kunna finnas påkallade och möjliga för att förhindra en för insättarna samt för staten, i dess egenskap av garant för viss del av de insatta beloppen, påtagligen alltför oförmånlig realisation av sparbankernas tillgångar eller för att i skälig utsträckning tillvarataga låntagares legitima intressen. Det lärer böra ankomma på Kungl. Maj:t

att utfärda de närmare direktiv, som kunna erfordras för tillgodoseende av här berörda önskemål.

I detta sammanhang anser sig utskottet böra framhålla, att enligt Kungl. Maj:ts förslag — mot vilket utskottet på förevarande punkt intet har att erinra — såsom villkor för statligt stöd åt insättarna skulle gälla, att vederbörande sparbank avträtt sina tillgångar till konkurs eller trätt i likvidation samt att i senare fallet till likvidatorer utsetts personer, vilka godkänts av Kungl. Maj:t.

Vid bifall till utskottets förut angivna förslag rörande statligt stöd åt insättarna skulle, liksom vid bifall till propositionen, statsbidragen i allmänhet icke kunna definitivt fixeras förrän i samband med den slutliga avvecklingen. Departementschefen har emellertid ansett det kunna förväntas att, om statsgaranti lämnas, andra penninginstitut skola befinnas villiga att mot säkerhet i insättares sparbanksbok lämna försträckning intill en avsevärd del av det garanterade beloppet. Utskottet ansluter sig till vad departementschefen sålunda uttalat. Att, såsom i motionen II: 452 ifrågasatts, bereda möjlighet till belåning av sparbanksböcker i riksbanken, synes utskottet knappast vara behövligt. Enligt vad utskottet inhämtat, hava flera av de berörda sparbankerna redan träffat avtal med andra sparbanker eller med affärsbanker å vederbörande orter om överlåtande av delar av sina tillgångar mot utbetalning av viss del utav insättarnas fordringar. En sådan utväg synes vara lämplig och torde sannolikt kunna beträdas även där detta ännu ej skett. I anslutning till vad departementschefen yttrat förutsätter utskottet emellertid att — om så finnes erforderligt — Kreditkassan av år 1922 träder i förbindelse med lämpliga sparbanker eller andra penninginrättningar till ordnande av lånemöjligheter av den art, som antytts i propositionen.

Vad slutligen angår frågan om sättet för beredande av medel för ifrågavarande stöd från statens sida åt insättare i här avsedda sparbanker, har utskottet ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, att riksgäldskontoret till Kreditkassans förfogande ställer en garantifond i statsobligationer till visst belopp samt att kassan bemyndigas att mot säkerhet av obligationerna hos riksgäldskontoret öppna en kredit å motsvarande belopp. Utskottet kan alltså icke biträda det i motionen II: 450 framställda förslaget, enligt vilket för ändamålet skulle anordnas lotteridragningar. Med anledning av den ståndpunkt, som utskottet i det föregående intagit beträffande storleken av statens understöd åt insättarna samt statens ställning i fråga om avvecklingen av sparbankernas verksamhet, torde garantifondens belopp böra bestämmas till något högre summa än vad Kungl. Maj:t föreslagit, förslagsvis till 11 miljoner kronor. Utskottet har vidare ansett sådan ändring böra vidtagas i Kungl. Maj:ts förslag på förevarande punkt, att riksgäldskontoret tillhandahåller $4^1/_2$ procent obligationer i stället för 5 procent obligationer.

De motionsvis framställda förslag, vilka i det föregående ej särskilt berörts, har utskottet ej funnit anledning biträda.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

a) att riksdagen, i anledning av dels Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad densamma nu är föremål för prövning, dels ock ifrågavarande motioner I: 292, II: 443, II: 445, II: 447, II: 448, II: 449, II: 452, II: 455, II: 456 och II: 458 samt med bifall till motionerna II: 444 och II: 446 ävensom med avslag å motionerna I: 294, II: 450, II: 451, II: 453 och II: 454, må medgiva, att såsom särskild garantifond åt Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 må genom riksgäldskontoret tillhandahållas bolaget ett belopp av 11 miljoner kronor i av svenska staten utgivna $4^1/_2$ procent obligationer, att i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet här ovan angivna grunder användas för beredande av stöd åt insättare i vissa sparbanker; samt

b) att motionerna I: 293 och II: 457 må anses besvarade genom vad utskottet här ovan anfört.

Stockholm den 10 maj 1929.

På bankoutskottets vägnar:

C. E. SVENSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från **första kammaren**: herrar *C. E. Svensson, Gustafsson* i Stensholm, *Lindgren, Ström, Johansson* i Friggeråker, *Bjurström*, Berling* och *Larsson* i Örbyhus; samt

från **andra kammaren**: herrar *Winkler, Borggren, Bäcklund, Wikström, Ryberg*, Lovén*, Svensson* i Betingetorp och *Leffler*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer

se sid. 25—29.

Bilaga.

Sammanställning

utvisande verkningarna av nedannämnda förslag rörande stöd åt insättare i vissa sparbanker beträffande storleken av de belopp, som insättarna skulle utbekomma dels genom utdelning från vederbörande sparbank och dels på grund av statlig garanti.

Tabellen avser en utdelning från sparbanken av 15 % å insatta belopp, motsvarande i propositionen nr 229 för mindre gynnsamt fall antagen utdelning från Allmänna sparbanken i Stockholm.

Belopp		Kungl. Maj:ts förslag		Utskottets förslag		Herr C. E. Svenssons m. fl. reservation		Motionerna I: 292 och II: 448		Motionen II: 445		Motionen II: 447		Motionen II: 452	
		Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
1,000 kr.	från banken	150		150		150		150		150		150		150	
	» staten	450		450		600		750		255		600		425	
	Summa	**600**	**60**	**600**	**60**	**750**	**75**	**900**	**90**	**405**	**40.5**	**750**	**75**	**575**	**57.5**
2,000 kr.	från banken	300		300		300		300		300		300		300	
	» staten	700		900		1,200		1,350		510		1,050		765	
	Summa	**1,000**	**50**	**1,200**	**60**	**1,500**	**75**	**1,650**	**82.5**	**810**	**40.5**	**1,350**	**67.5**	**1,065**	**53.2**
5,000 kr.	från banken	750		750		750		750		750		750		750	
	» staten	850		1,950		3,000		3,150		1,275		2,100		1,530	
	Summa	**1,600**	**32**	**2,700**	**54**	**3,750**	**75**	**3,900**	**78**	**2,025**	**40.5**	**2,850**	**57**	**2,280**	**45.6**
10,000 kr.	från banken	1,500		1,500		1,500		1,500		1,500		1,500		1,500	
	» staten	100		3,200		4,750		6,150		2,550		2,600		2,805	
	Summa	**1,600**	**16**	**4,700**	**47**	**6,250**	**62.5**	**7,650**	**76.5**	**4,050**	**40.5**	**4,100**	**41**	**4,305**	**43**
20,000 kr.	från banken	3,000		3,000		3,000		3,000		3,000		3,000		3,000	
	» staten	—		4,700		4,750		12,150		5,100		2,600		5,355	
	Summa	**3,000**	**15**	**7,700**	**38.5**	**7,750**	**38.7**	**15,150**	**75.7**	**8,100**	**40.5**	**5,600**	**28**	**8,355**	**41.7**
30,000 kr.	från banken	4,500		4,500		4,500		4,500		4,500		4,500		4,500	
	» staten	—		4,700		4,750		18,150		7,650		2,600		7,905	
	Summa	**4,500**	**15**	**9,200**	**30.7**	**9,250**	**30.8**	**22,650**	**75.5**	**12,150**	**40.5**	**7,100**	**23.7**	**12,405**	**41.3**

Reservationer

av herrar *Gustafsson* i Stensholm, *Lindgren, Winkler, Svensson* i Betingetorp och *Leffler,* vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Såsom departementschefen antytt — — — insättarnas intressen (lika med utskottets utlåtande sid. 16—17).

Att de förhållanden, som slutligen föranlett den föreliggande situationen, kunnat fortvara under en lång följd av år, ådagalägger emellertid även på ett oförtydbart sätt, att den hittillsvarande, genom länsstyrelserna och av dem förordnade allmänna ombud utövade tillsynen över sparbanksväsendet icke fungerat tillfredsställande. Även om utskottet alltså medgiver, att vissa av de av länsstyrelserna utsedda allmänna ombuden för ifrågavarande sparbanker brustit i sina skyldigheter, kan utskottet dock icke dela den uppfattning, som från åtskilliga håll, däribland i vissa av de väckta motionerna, kommit till synes, nämligen att skulden till vad som inträffat huvudsakligen får tillskrivas dessa ombud. I enlighet med bestämmelserna i gällande sparbankslag äro såväl huvudmännen som styrelsemedlemmarna och sparbankernas egna revisorer var och en i lika hög grad som de allmänna ombuden ansvariga för de förluster, som förorsakats insättarna genom att lagens bestämmelser ej följts och att tillbörlig kontroll uraktlåtits. Utskottet delar emellertid departementschefens uppfattning därom, att det inträffade kraftigt understryker angelägenheten av att kontrollen över sparbankerna ordnas på ett mera effektivt sätt än vad hittills varit fallet.

Utskottet finner, i likhet med de motionärer, som yrkat avslag å Kungl. Maj:ts föreliggande framställning, starka principiella betänkligheter kunna anföras mot en sådan hjälpaktion från statens sida, som här föreslås. Att, på sätt skett i flera i ämnet väckta motioner, åberopa tidigare statsingripanden vid inträffade bankkrascher såsom stöd för uppfattningen, att staten även i detta fall är moraliskt skyldig att ingripa, är enligt utskottets åsikt oriktigt. Förhållandena äro i detta fall väsentligen andra än de, som motiverat tidigare statsingripanden, och innebörden av den nu föreslagna hjälpaktionen är även en helt annan. Då emellertid, såsom departementschefen framhållit, i detta fall starka billighetsskäl måste anses tala för att staten träder emellan för att i skälig utsträckning skydda vissa insättare i ifrågavarande sparbanker, anser sig utskottet icke böra avstyrka den föreslagna hjälpaktionen, helst som denna enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle direkt inriktas på att skydda de i ekonomiskt hänseende svagaste insättarna och

därmed i möjligaste mån förhindra, att sparintresset genom vad som inträffat tillfogas ett ur flera synpunkter menligt avbräck; det är företrädesvis från denna synpunkt, som utskottet ansett övervägande skäl tala för att staten i närvarande situation träder hjälpande emellan.

Med avseende å grunderna för och omfattningen av det ifrågasatta statliga stödet åt sparbankernas insättare kan utskottet i allt väsentligt biträda Kungl. Maj:ts förslag. I anslutning till vad som yrkats i åtskilliga motioner (I: 292 och II: 448 samt II: 444, 445, 446, 447, 452 och 458) vill utskottet emellertid förorda, att möjlighet beredes att medgiva full ersättning för insatta belopp — utom, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, beträffande insättningar å så kallade skolsparböcker — även beträffande insatta förmyndarmedel; i förtydligande syfte må emellertid framhållas, att härvid givetvis endast avses medel, som vid tiden för betalningsinställelsen enligt gällande bestämmelser fortfarande stått under förmyndares förvaltning och över vilka den, för vars räkning de insatts, alltså då ej själv ägt förfoga. Vad sålunda beträffande förmyndarmedel ifrågasatts lärer enligt utskottets mening böra gälla jämväl med avseende å medel under förvaltning av god man, som avses i 11 kap. lagen om förmynderskap. Beträffande ytterligare en grupp av insättare har utskottet ansett sig böra förorda full ersättning, nämligen för insättningar av medel, som utgöra underhållsbidrag en gång för alla enligt lagen om barn utom äktenskap och vilka jämlikt 10 § i denna lag inbetalats till vederbörande barnavårdsnämnd samt därefter placerats i någon av här förevarande sparbanker.

I övrigt ansluter sig utskottet till de av Kungl. Maj:t föreslagna begränsningarna med avseende å statligt understöd till sparbankernas insättare. Utskottet kan alltså icke biträda vare sig de motionsvis framställda yrkanden, som gå ut på rätt till statsbidrag till juridiska personer eller vissa grupper av sådana insättare, eller de yrkanden, som avse ändringar, utöver vad utskottet nyss tillstyrkt, i de av Kungl. Maj:t föreslagna reglerna beträffande statsunderstödets avvägning till andra insättare. Utskottet finner det visserligen principiellt riktigt att, i enlighet med vad i motionen II: 453 ifrågasatts, såsom villkor för statsbidrag stadga, att insättare skall styrka sig hava erlagt honom påförda krono- och kommunalutskylder under de två senaste åren och dessutom i vederbörlig ordning hava deklarerat det i sparbanken innestående kapitalet, men har med hänsyn till de praktiska svårigheter, som ett genomförande av detta förslag skulle medföra, likväl icke ansett sig böra biträda motionärens ifrågavarande yrkande. Självfallet torde emellertid taxeringsmyndigheterna komma att hava sin uppmärksamhet riktad på frågan, huruvida insättare i sparbankerna deklarerat sina tillgodohavanden därstädes, samt vidtaga de åtgärder, som kunna föranledas av eventuellt åsidosättande av skyldigheter härutinnan.

Vidkommande härefter frågan om statens ställning till avvecklingen av sparbankernas verksamhet — — — antytts i propositionen (lika med utskottets utlåtande sid. 21 och 22).

Vad slutligen angår frågan om sättet för beredande av medel — — — anordnas lotteridragningar. I Kungl. Maj:ts förslag på förevarande punkt har utskottet allenast ansett sådan ändring böra vidtagas, att riksgäldskontoret tillhandahåller $4^1/_2$ procent obligationer i stället för 5 procent obligationer. (I ej återgiven del lika med utskottets utlåtande sid. 22.)

De motionsvis framställda förslag, vilka i det föregående ej särskilt berörts, har utskottet ej funnit anledning biträda.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

a) att riksdagen, i anledning av dels Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad densamma nu är föremål för prövning, dels ock ifrågavarande motioner I: 292, II: 445, II: 447, II: 448, II: 452 och II: 458 samt med bifall till motionerna II: 444 och II: 446 ävensom med avslag å motionerna I: 294, II: 443, II: 449, II: 450, II: 451, II: 453, II: 454, II: 455 och II: 456, i vad de skilja sig från Kungl. Maj:ts förslag, må medgiva, att såsom särskild garantifond åt Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 må genom riksgäldskontoret tillhandahållas bolaget ett belopp av 10 miljoner kronor i av svenska staten utgivna $4^1/_2$ procent obligationer, att i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet här ovan angivna grunder användas för beredande av stöd åt insättare i vissa sparbanker; samt

b) att motionerna I: 293 och II: 457 må anses besvarade genom vad utskottet här ovan anfört»; samt

av herrar *C. E. Svensson, Ström, Berling, Borggren, Bäcklund* och *Lovén,* vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Såsom departementschefen antytt — — — — av här förevarande sparbanker (lika med utskottets utlåtande sid. 16—20).

För övriga insättare lärer, icke minst av statsfinansiella skäl, böra stadgas viss begränsning av det statliga understödet. Utskottet finner sig alltså ej kunna biträda det i motionen II: 455 framställda förslaget, vilket utgår från att full ersättning såsom regel skulle beredas insättarna. Ej heller finner utskottet tillräckliga skäl föreligga att, såsom i några motioner (II: 447, 449 och 458) påyrkats, medgiva full ersättning åt vissa juridiska personer. Att utskottet ej funnit anledning att — såsom jämväl motionsvis påyrkats — vid understödets avpassande giva en särställning åt personer i vissa åldersklasser, framgår av vad utskottet i det föregående yttrat beträffande huvudgrunderna för det statliga stödet åt insättarna. Utskottet

har i stället ansett understödet för samtliga de insättare — såväl enskilda personer som samfälligheter — vilka icke enligt vad nyss anförts skulle erhålla full ersättning, böra avpassas efter enhetliga grunder. Lämpligt torde därvid vara att — på sätt förutsatts såväl i propositionen som i flertalet av de motioner, vilka ingått på frågan om understödets avvägning — tillämpa en glidande skala för ersättningsbeloppens bestämmande. Med beaktande av de efter utskottets uppfattning starka skäl, som tala för en väsentlig höjning av den i propositionen föreslagna statliga hjälpen, särskilt för de insättare, som i främsta rummet torde kunna betraktas såsom sparare, har utskottet ansett sig böra föreslå, att staten garanterar 75 procent å den del av insatt belopp, som icke överstiger 5,000 kronor, samt 50 procent å den del av sådant belopp, som överstiger 5,000 men ej 10,000 kronor. För belopp över 10,000 kronor bör någon statsgaranti icke lämnas, men insättaren torde för överskjutande belopp böra äga åtnjuta den utdelning, som tillkommer honom från vederbörande sparbank, utan minskning av det statsunderstöd, vilket enligt nyss angivna regler utgår för belopp intill 10,000 kronor. Detta förslag skulle alltså innebära, att staten för insatt belopp av 1,000 kronor garanterar 750 kronor, för 2,000 kronor 1,500 kronor, för 5,000 kronor 3,750 kronor samt för 10,000 kronor och däröver 6,250 kronor. Vid en utdelning från vederbörande sparbank av 15 procent å insatt belopp skulle sålunda en insättare med 20,000 kronors fordran erhålla i utdelning från banken 3,000 kronor och i statsunderstöd 4,750 kronor eller tillhopa 7,750 kronor, motsvarande 38.7 procent av det insatta beloppet. En insättare med 30,000 kronors behållning skulle erhålla nyssnämnda statsbidrag å 4,750 kronor och därutöver bankens utdelning, 4,500 kronor, eller tillhopa 9,250 kronor, motsvarande 30.8 procent av det insatta beloppet.

Enligt inom utskottet verkställda approximativa beräkningar, vilka grundats på samma förutsättningar, som förut angivits beträffande övriga av utskottet föranstaltade kostnadsberäkningar, torde kostnaderna för genomförande av det sålunda skisserade förslaget kunna uppskattas till omkring 15,500,000 kronor.

Vidkommande härefter frågan om statens ställning till avvecklingen — — — antytts i propositionen. (Lika med utskottets utlåtande sid. 21 och 22.)

Vad slutligen angår frågan om sättet för beredande av medel — — — — — torde garantifondens belopp böra bestämmas till förslagsvis 17 miljoner kronor. Utskottet har vidare — — — 5 procent obligationer. (I ej återgivna delar lika med utskottets utlåtande sid. 22.)

De motionsvis framställda förslag, vilka i det föregående ej särskilt berörts, har utskottet ej funnit anledning biträda.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

a) att riksdagen, i anledning av dels Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad densamma nu är föremål

för prövning, dels ock ifrågavarande motioner I: 292, II: 443, II: 445, II: 447, II: 448, II: 449, II: 452, II: 455, II: 456 och II: 458 samt med bifall till motionerna II: 444 och II: 446 ävensom med avslag å motionerna I: 294, II: 450, II: 451, II: 453 och II: 454, må medgiva, att såsom särskild garantifond åt Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 må genom riksgäldskontoret tillhandahållas bolaget ett belopp av 17 miljoner kronor i av svenska staten utgivna 4 $^1/_2$ procent obligationer, att i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet här ovan angivna grunder användas för beredande av stöd åt insättare i vissa sparbanker; samt

b) att motionerna I: 293 och II: 457 må anses besvarade genom vad utskottet här ovan anfört.»